

การจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง และการขยายผลสู่ชุมชน
กรณีศูนย์เรียนรู้ ฮอมบุญอโศก บ้านป่าไผ่ ตำบลไทรน้อย
อำเภอเด่นชัยจังหวัดแพร่ *

Agricultural Resource Management on the Foothill Slope
Guided by the Sufficiency Economy Philosophy and
Community Extension: A Case of Homboon Asoka Learning
Center Banpapai, Sai Yoi Subdistrict, Denchai District,
Phrae Province

อำนวยการ ค्लीไบ¹, วัชรพงษ์ วัฒนกุล², มนัส สุวรรณ³, และ ภัทรวุฒิ สมยานะ⁴
Amnuay kleebai¹, Watcharapong Wattanakul², Manut Suwan³, and Phatharawuth Somyana⁴
สาขาวิชาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่¹
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่²
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่³
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่⁴
Science for Sustainable Local Development, Chiang Mai Rajabhat University¹
Faculty of Agricultural Technology, Chiang Mai Rajabhat University²
Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University³
Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University⁴
Corresponding Author, E-mail: homboon6424@gmail.com

---

* ได้รับบทความ: 23 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 18 กันยายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 กันยายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมผสานในการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการขยายผลสู่ชุมชนที่ศูนย์เรียนรู้ฮ่อมบุญโสภโศก จังหวัดแพร่ ด้วยการถอดบทเรียนโดยผู้วิจัย แบบสอบถามและบทสัมภาษณ์กับเกษตรกรที่ศูนย์เรียนรู้ฯ 17 คนและผู้เข้ารับการอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ฯ 226 คน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรรุ่นบุกเบิกพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ด้านการจัดการเกษตร การเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้ดินเสื่อมโทรมและไม่มีความมั่นคงในอาชีพ เมื่อผู้นำชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้แก่ 1) เปลี่ยนจากแสวงหาความร่ำรวยเป็นการใช้ชีวิตอย่างมีศีลธรรม 2) เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสานที่เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อลดความเสี่ยง 3) เพิ่มความหลากหลายทางสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกพืชท้องถิ่น ไม้ยืนต้น พืชท้องถิ่นเพื่อความพอเพียงด้านแหล่งอาหาร 4) พัฒนาแหล่งน้ำซับในรูปสระพวงตามแนวที่ราบเชิงเขาและเชื่อมต่อเป็นระบบประปาภูเขาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านแหล่งน้ำ หลังจากดำเนินงานกว่า 20 ปี ศูนย์เรียนรู้ฯ มีกิจกรรมการเกษตรที่เหมาะสมและพอเพียง ผลการประเมินการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติของผู้รับการอบรมด้วยวิธีแมคนีมาร์พบว่าผู้รับการอบรมได้ปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติในพื้นที่ของตนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ในด้านการจัดการดิน น้ำ และป่าไม้ การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการทรัพยากรของศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่าเหมาะสมมากในด้านเศรษฐกิจ (4.44 ± 0.67) สังคม (4.92 ± 0.68) และสิ่งแวดล้อม (4.39 ± 0.71) แสดงให้เห็นว่าการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถพลิกฟื้นพื้นที่ที่เสื่อมโทรมให้มีความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างพอเพียงเหมาะสมกับบุคคลและชุมชน

คำสำคัญ: ที่ลาดเชิงเขา; ทรัพยากรเกษตร; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This mixed-method research, conducted at the Hom Bun Asoke Learning Center in Phrae Province, focused on agricultural resource management on the foothill slope guided by the Sufficiency Economy Philosophy and community extension. Data collection methods included personal experiences, questionnaires, and interviews with 17 farmers. Additionally, 226 participants who received training at the center.

The results revealed that the study identified initial challenges faced by pioneering farmers, including limited agricultural knowledge, poverty, and soil erosion due to single-crop cultivation. However, as community leaders embraced the Sufficiency Economy Philosophy, positive changes emerged: 1) Transitioning from pursuing material wealth to ethical living. 2) Shifting from single crop to diversified farming practices suitable for the terrain to mitigate risks. 3) Enhancing environmental diversity by cultivating perennial fruit trees, local vegetables, and indigenous plants for food security. 4) Developing natural water collecting ponds as a hillside irrigation system for water resilience. Over two decades, the center successfully promoted sustainable agriculture. The McNemar test showed significant ($P < 0.05$) improvements in soil, water, and forest management among training recipients. The resource management model at the learning center received high scores for economics (4.44 ± 0.67), society (4.92 ± 0.68), and the environment (4.39 ± 0.71). In conclusion, this Sufficiency Economy Philosophy guided approach effectively revitalized degraded land, meeting the needs of both individuals and the community.

Keywords: foothill slopes; agricultural resources; sufficiency economy philosophy

1. บทนำ

แนวทางสำคัญแนวทางหนึ่งสำหรับการสร้างความยั่งยืนให้กับงานเกษตรกรรม คือ การจัดการทรัพยากรเกษตรให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ราบทั่วไป เป็นพื้นที่ที่ภาครัฐได้มีบริการสนับสนุนค่อนข้างทั่วถึง ทั้งองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต การตลาด มีระบบจำหน่ายด้วยระบบของชลประทานในพื้นที่บางส่วน อย่างไรก็ตามสำหรับในพื้นที่ลาดเชิงเขา ซึ่งเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานมักประสบปัญหาทั้งด้านรูปแบบการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร (อานนท์ ยอดญาติไทย และ อาทิตยา สุตะ, 2563) นอกจากนี้ถึงแม้จะมีการจัดหาแหล่งน้ำที่พอเพียง แต่เกษตรกรก็ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยมุ่งเน้นแต่การผลิตเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก ขาดหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงหรือความการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งหากเกษตรกรได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จักช่วยให้การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปได้เป็นอย่างดี

ในกรณีศึกษาการจัดการของศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ลาดเชิงเขาของบ้านป่าไผ่ ตำบลไพร่อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ที่มีการดำเนินการต่อเนื่องกว่า 20 ปี เกษตรกรในอดีตพบปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ พื้นที่เสื่อมโทรมและยากจน แต่ปัจจุบันสามารถพลิกฟื้นพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเกษตรที่พอเพียงกับบุคคลและชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางในการดำเนินการของชุมชนเพื่อนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงภูมิกายภาพและภูมิสังคมกับการจัดการทรัพยากรเกษตรของพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2534
2. เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาเพื่อกลไกที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เรียนรู้ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – 2565
3. เพื่อศึกษาการขยายผลการนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรของผู้ผ่านการอบรมไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการเขียนเล่าเรื่อง ผู้มีส่วนร่วมจำนวน 17 คน และมีผู้ที่ผ่านการอบรมจากศูนย์เรียนรู้หอมบุญอุโศก จำนวน 510 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Hendel (อ้างอิงใน มนัส สุวรรณ, 2556) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ตัวอย่าง 226 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการในการดำเนินกิจกรรมวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การเขียนเล่าเรื่อง (Story Telling) ประสบการณ์ (วีระ นิจไตรรัตน์, 2553) การจัดการทรัพยากรเกษตรของศูนย์เรียนรู้หอมบุญอุโศก

2.2 แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่บ้านป่าไผ่ การประกอบอาชีพของเกษตรกร และผลที่เกิดจากการประกอบอาชีพ

2.3 แบบสอบถาม เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรของศูนย์เรียนรู้ของผู้ที่ผ่านการอบรมไปปรับใช้

2.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามด้วยวิธีคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ (Item Object Congruence: IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha α) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, น. 117) ได้ค่าเท่ากับ 0.948

2.5 ทำการประเมินรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมภาคสนาม จากเอกสาร และจากการเล่าเรื่องมาจัดระเบียบข้อมูล และกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดตามแนวทางวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่า ร้อยละ ค่าความถี่ และ

ค่าเฉลี่ยและประเมินการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติด้านการเกษตรในรูป “ก่อนและหลัง” (Before and After) ของผู้เข้ารับการอบรม โดยวิธีของแมคเนียร์ (McNemar Test for Significance of Changes) (ซินินันท์ พฤษทรัพย์ประมุข และ สุชาติดา บวรกิติวงศ์, 2562) และผู้รับการอบรมประเมินความเหมาะสมในการนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรของศูนย์เรียนรู้ฯ ไปปรับใช้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และปัญหาในความยุ่งยากของการนำรูปแบบไปปฏิบัติและปัญหาด้านความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ที่นำรูปแบบไปปรับใช้ด้วยมาตราส่วนประเมินค่า (Linkert Scale) คะแนนเต็ม 5

การแปรผลข้อมูล ดังนี้ (Best and Kahn, 1988, pp. 246-247)

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง นำไปปรับใช้/มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง นำไปปรับใช้/มีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง นำไปปรับใช้/มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง นำไปปรับใช้/มีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง นำไปปรับใช้/มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

1. พลวัตการเปลี่ยนแปลงภูมิกายภาพและภูมิสังคมของพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ฮอมบุญโฮก ระหว่างปี พ.ศ. 2525 – 2534

ปี พ.ศ. 2525 บ้านป่าไผ่เป็นชุมชนขนาดเล็กมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 50 ครัวเรือน เป็นผู้ที่อยู่พวยมาจากพื้นที่อื่นทั้งหมด เนื่องจากสภาพภูมิประเทศโดยรอบของหมู่บ้านเป็นเขาสูงวางตัวเป็นแนวยาวในทิศเหนือ-ใต้ ทำให้เกิดสภาพพื้นที่เป็นที่ลาดเชิงเขาขนานตามเชิงเขา เกษตรกรทำไร่ข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก โดยผลผลิตลดลงไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน หลังจากดำเนินการมาได้ 5 ปี เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชสวน เช่น มะขามหวาน มะม่วง และลำไย ซึ่งพบว่าผลผลิตไม่มีคุณภาพและไม่มีตลาดรับซื้อ และด้วยสภาพความยากจนในปี พ.ศ. 2530-2534 เกษตรกรส่วนใหญ่ตัดโค่นพืชสวนออก และปลูกมันสำปะหลังเพื่อหารายได้หลัก รวมทั้งการตัดต้นไม้บนเขาสูงเพื่อเผาถ่านขายเป็นรายได้ชั่วคราว ส่งผลกระทบบ้างให้เกิดสภาวะพื้นที่เสื่อมโทรมอย่างรุนแรง เกษตรกรขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคในช่วง

ฤดูแล้ง รวมถึงแหล่งอาหารที่มีตามธรรมชาติทั้งพืชพื้นบ้านและสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่มีตามลำห้วย ลดลง ความเป็นอยู่ของชาวบ้านอยู่ในสภาพยากจน ขาดความมั่นคงและไม่มีภูมิคุ้มกัน

2. บทเรียนของการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาเพื่อกลไกที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เรียนรู้ฮอมบุญอุโคค

จากการถอดบทเรียนพบว่าในปี พ.ศ. 2532 ผู้นำชุมชนได้รับฟังการบรรยายเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเริ่มพิจารณานำมาปรับใช้โดยการเปลี่ยนแปลงตนเอง รวมถึงเผยแพร่แนวคิดสู่คนในครอบครัว และขยายวงกว้างสู่ชุมชน ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรที่เสื่อมโทรมเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ (ดังแสดงในภาพที่ 2) โดย

2.1 ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิต

2.1.1 การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของตนเอง จากเดิมมุ่งแสวงหาทรัพย์ให้ได้จำนวนมาก ปรับเปลี่ยนมาใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ใช้ศีลเป็นกรอบสำหรับดำเนินชีวิต ยึดถือ “คุณธรรมและจริยธรรม”

2.1.2 การเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตเป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ขยัน ประหยัด ใช้จ่ายเฉพาะสิ่งที่มีความจำเป็น ตั้งตนอยู่ในศีล 5 เป็นขั้นต่ำ ไม่มีอบายมุข การฝึกฝนปฏิบัติดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางป้องกันความเสี่ยงเพราะเกษตรกรอาจมีรายได้ไม่แน่นอน จึงเป็นสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง

2.1.3 ผู้นำแสวงหาความรู้ทักษะตลอดเวลาเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเกษตรมีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่

2.2 ปรับเปลี่ยนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรผสมผสาน (การมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) การใช้เหตุผลโดยพิจารณาถึงประโยชน์ด้านอื่นของไม้ผล เช่น เป็นแหล่งปุ๋ยอินทรีย์ ช่วยลดการกัดเซาะของหน้าดินในพื้นที่ลาดเอียง กิ่งที่ตัดแต่งสามารถเป็นแหล่งพลังงานในการหุงต้มอาหาร เป็นพี่เลี้ยงให้กับพืชชนิดอื่น

2.3 สร้างความหลากหลายทางนิเวศของพืชให้กับพื้นที่ เป็นการอนุรักษ์กิจกรรมการปลูกพืชและผักสวนครัวที่ดีที่เกษตรกรรุ่นก่อนได้ทำไว้ เสริมผักพื้นบ้านหลากหลายชนิดมาปลูกเสริมเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านแหล่งอาหาร จัดการปลูกพืชที่ต้องการน้ำน้อยปลูกบนพื้นที่เนินสำหรับพืชต้องการน้ำมากปลูกในที่ลุ่ม การดำเนินการดังกล่าวใช้หลักของความพอประมาณและสร้างภูมิคุ้มกันตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้าน

ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้การดำเนินการใช้ระยะเวลาเพียง 4-5 ปี สามารถสร้างแหล่งอาหาร หมุนเวียนเพียงพอต่อการบริโภคได้ตลอดปี

2.4 พัฒนาแหล่งน้ำเป็นระบบประปาภูเขาเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ และสร้างป่า เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม (ภูมิคุ้มกันและแสวงหาความรู้)

2.4.1 ผู้นำชุมชนแสวงหาความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการหาแหล่ง น้ำซับที่มีในพื้นที่และพัฒนาสร้างสระเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อรองรับน้ำซับและวางระบบการจ่ายน้ำ ผ่านท่อเข้าสู่แปลงเกษตรในระบบประปาภูเขา การดำเนินการดังกล่าวทำให้สามารถใช้ประโยชน์ พื้นที่ทางเกษตรได้ตลอดทั้งปี และได้ขยายการใช้ประโยชน์สู่เกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่โดยรอบ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการช่วยกันพัฒนาแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำขนาดเล็ก พื้นที่ประมาณ 100 ไร่ มี สระน้ำกระจายในแปลงต่าง ๆ จำนวน 15 สระและเชื่อมต่อการใช้งาน ระหว่างสระด้วยระบบท่อ ส่งน้ำเป็นระบบสระพวง เป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิกายภาพจากพื้นที่เสื่อมโทรมเป็นพื้นที่อุดม สมบูรณ์ และเกิดสังคมที่ร่วมกันพัฒนาพื้นที่โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานใด ๆ ดัง แสดงในภาพที่ 1

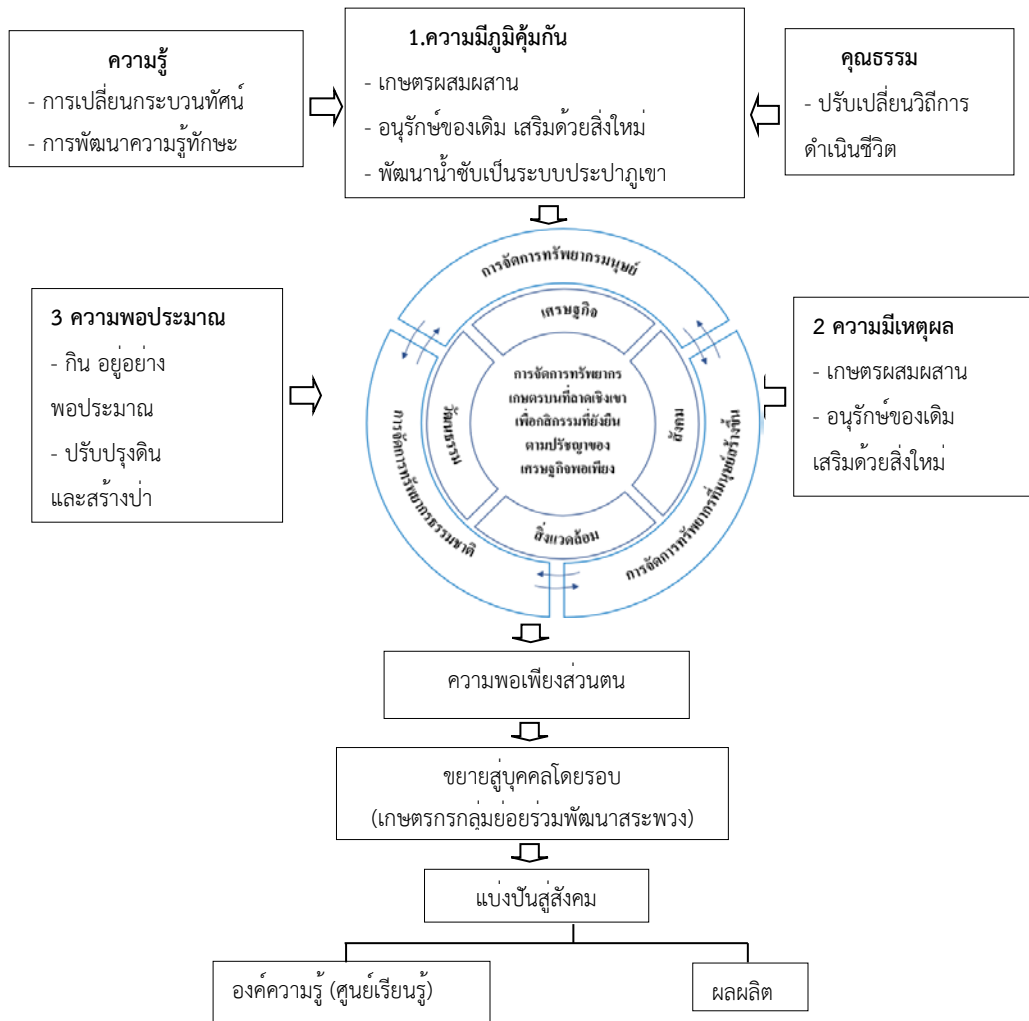

ภาพที่ 1. แสดงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มย่อยในการพัฒนาลุ่มน้ำขนาดเล็ก จากแหล่งน้ำซับสู่ระบบประปาภูเขา

2.4.2 การจัดการทรัพยากรดิน ผู้นำชุมชนได้นำรูปแบบการใช้วัสดุที่มีในพื้นที่เป็น หลัก เช่น ใบไม้จากไม้ผล ฟาง และการปลูกพืชตระกูลถั่วหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว รวมถึงการหว่าน ปอเทืองเพื่อไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด

ผลการดำเนินการตลอด 20 ปีถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) ได้รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เรียนรู้ฮ่อมบุญอุโศก บ้านป่าไผ่ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งเมื่อทำการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านพบว่ารูปแบบมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งในทางเศรษฐกิจเท่ากับ 4.96 ทางเทคนิควิธีการเท่ากับ 4.90 ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติเท่ากับ 4.90 ความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่ากับ 4.92 ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2. รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรบนที่ลาดเชิงเขาด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรไปปรับใช้ของผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้หอมบุญอโค

ผลการนำรูปแบบหรือวิธีการจัดการทรัพยากรเกษตรไปปรับใช้ของผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 226 คน โดยการประเมินด้วยแบบสอบถามและทดสอบการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติการจัดการดิน น้ำ ป่าไม้ และแนวคิดส่วนบุคคล ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติการจัดการดิน น้ำ ป่าไม้ และแนวคิดส่วนบุคคลของผู้รับการอบรมจากศูนย์เรียนรู้หอมบุญอโค จำนวน 226 คนโดยใช้วิธีการทดสอบของแมคเนียร์ (McNemar Test for Significance of Changes)

การจัดการดินเพื่อ การเกษตร	ก่อนอบรม				หลังอบรม				เปลี่ยน จากไม่ ปฏิบัติ เป็น ปฏิบัติ (D)	เปลี่ยน จาก ปฏิบัติ เป็นไม่ ปฏิบัติ (A)	χ^2
	ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	
1. ปรับปรุงดินให้ สมบูรณ์ก่อนทำ การเกษตร	111	49.1	115	50.9	219	96.9	7	3.1	108	0	106.0*
2. วางแผนการใช้น้ำ อย่างเหมาะสมกับฤดูกาล	131	58.0	95	42.0	201	88.9	25	11.1	70	0	68.0*
3. ปกป้องผสมผสานเพื่อ สร้างสมดุลแก่ธรรมชาติ	81	35.8	145	64.2	149	65.9	77	34.1	68	0	66.0*
4. ความคิดในการ แสวงหาทรัพยากรจำนวน มาก ๆ เพื่อจะได้มี ความสุข	118	52.2	108	47.8	66	29.2	160	70.8	8	60	38.3*

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

A = จำนวนผู้รับการอบรมที่มีความคิดเห็นก่อนให้การอบรมว่าได้ผลดี (+) แต่เมื่อได้รับการอบรมแล้วมีความเห็นว่าไม่ได้ผล (-) D = จำนวนคนที่มีความคิดเห็นก่อนให้การอบรมว่าไม่ได้ผล (-) แต่หลังจากได้รับการอบรมกลับมีความเห็นว่าได้ผลดี (+)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ผู้ผ่านการอบรมให้ความสำคัญต่อปรับปรุงดินให้สมบูรณ์ก่อนทำการเกษตรมากกว่าด้านอื่น โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากการไม่ปฏิบัติเป็นปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 108 คน ($P < 0.05$, $\chi^2 = 106.0$) รองลงมาคือการวางแผนการใช้น้ำอย่างเหมาะสมกับฤดูกาล มีการเปลี่ยนแปลงเป็นปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 70 คน ($P < 0.05$, $\chi^2 = 68.0$) สำหรับการปลูกป่าผสมผสานเพื่อสร้างสมดุลแก่ธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 68 คน ($P < 0.05$, $\chi^2 = 66.0$) ในทางกลับกันความคิดในการแสวงหาทรัพยากรสินจำนวนมาก ๆ เพื่อจะได้มีความสุข มีการเปลี่ยนจากเคยปฏิบัติเป็นไม่ปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 60 คน ($P < 0.05$, $\chi^2 = 38.3$)

ความเหมาะสมในการนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรของศูนย์เรียนรู้ไปปรับใช้พบว่า มีความเหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังแสดงผลไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมและปัญหาในการนำใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรของศูนย์เรียนรู้ฯ ไปปรับใช้ของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 226 คน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Linkert Scale) 5 ระดับ

ผลของความเหมาะสมในการนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรไปปรับใช้ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทางด้านอาหารของครัวเรือน	4.44	0.67	มาก
2. ด้านสังคม พัฒนาความรู้ตนเองสำเสมอ และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น	4.92	0.68	มากที่สุด
3. ด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกและความตระหนักในผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	4.39	0.71	มาก
4. ปัญหาความยุ่งยากของการนำรูปแบบไปปฏิบัติ	2.16	0.68	น้อย
5. ปัญหาด้านความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ที่นำรูปแบบไปปรับใช้	3.44	0.67	ปานกลาง

ทั้งนี้จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่านอกจากความเหมาะสมในการนำรูปแบบของศูนย์เรียนรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นแล้ว การประเมินพบว่าปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการนำรูปแบบไปปรับใช้มีความยุ่งยากในระดับน้อย (2.16 ± 0.68) และปัญหาด้านความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ที่นำรูปแบบไปปรับใช้อยู่เพียงในระดับปานกลาง (3.44 ± 0.67)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตร

1.1 การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิต เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดของผู้นำโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ และเห็นว่าชีวิตไม่จำเป็นต้องแสวงหาทรัพย์ให้ได้จำนวนมากตามที่เคยมุ่งแสวงหามาก่อนนั้นก็ได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับชั้นจิตตปัญญาศึกษา เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้น (ประเวศ วะสี, 2550) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงปรับเปลี่ยนมาใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มุ่งหวังเพียงให้มีเพียงพอ ไม่ขาดแคลน ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ตรัสถึงความพอเพียงว่า “คำว่าพอเพียง มีความหมายอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีสำหรับใช้เท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมี พอกิน” (จตุรงค์ บุณรัตน์สุนทร และ มนัส โกมลथा, 2552)

1.2 การปรับเปลี่ยนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรผสมผสาน เป็นการลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่มีการปรับเปลี่ยน ซึ่งได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวบนพื้นที่ลาดเอียง ในการศึกษาของณัชชภัทร พาณิช, ทิพธิญา ภาวะพรหม, และสวรส พิษหมอ (2560) เห็นว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยวบนพื้นที่ลาดชัน ใช้สารเคมีกำจัดหญ้าในปริมาณที่มากของชาวบ้านตำบลงอบ อำเภอกู่ซาง จังหวัดน่าน ส่งผลต่อสภาพของดินเสื่อมโทรมกระทบต่อผลผลิตลดลงโดยลำดับ แต่หากมีการบริหารจัดการที่ดี เช่น กรณีการใช้ที่ดินในพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง พัฒนารูปแบบการเพาะปลูกเป็นแบบชลประทานสามารถปลูกได้ตลอดปี (ประเสริฐศักดิ์ กุมภีพงษ์, 2564) ซึ่งเป็นการนำหลักความมีเหตุผล พอประมาณและความมีภูมิคุ้มกันของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ทั้งนี้ในการศึกษาของ ชยุต อินทร์พรหม (2561); ชญานนท์ มิ่งสมร (2566) เห็นว่าปัจจัยของความสำเร็จในงานด้านเกษตรกรรมเกษตรกรต้องเป็นผู้ที่ขวนขวายแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ การรับรู้ข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะการ

ประกอบอาชีพ รวมถึงมีภาวะความเป็นผู้นำที่กล้าคิด กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยมีการ
น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ดังนั้นแนวทางที่ได้ดำเนินการในเบื้องต้นมี
2 แนวทาง คือ

1.2.1 การอนุรักษ์สิ่งเดิมที่มีอยู่ ในที่นี้หมายถึงไม้ผลต่าง ๆ ไม่ได้ตัดโค่นออก
ดังกรณีของเกษตรกรที่อยู่โดยรอบ แต่ได้ใช้เหตุผลในการพิจารณาถึงประโยชน์ด้านอื่นของต้นไม้
เหล่านี้ ดังกรณีพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ตรัสถึง ป่า 3 อย่าง
ประโยชน์ 4 อย่าง ประโยชน์ด้านหนึ่ง คือ ใช้สำหรับทำฟืนและช่วยด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ
(ปราโมช ศีตะโกเศศ และ รัตนา โพธิ์สุวรรณ, 2556) การมีไม้ยืนต้นในสวนเสมือนเป็นจุดเริ่มต้น
ของการสร้างป่าที่สามารถให้ผลประโยชน์ในระยะยาว เช่น ตัวอย่างครอบครัวนายช่วงจันทร์
อุษาพรหม จังหวัดสกลนคร พบว่าในป่ามีการปลูกพืชหลากหลายชนิด แต่พืชที่มีความโดดเด่นใน
การใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันคือพืชสมุนไพรมีมากถึง 38 ชนิด (นพดล หงส์สุวรรณ, รัตนา
อินทาเกท, ไกรศรี ศรีทรัพย์ไทย, กนิษฐา ธรรม, สุทธิตรา พรรักษา, และ ภคมาศ ตั้งสุวรรณกุล,
2563) การใช้ประโยชน์ด้านอื่นโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพดิน คือการนำ
เศษกิ่งไม้ หรือใบที่ร่วงหล่นมาทำปุ๋ย เช่น ชุมชน สะลวง-ซีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัด
เชียงใหม่ มีการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรสำหรับการปลูกผักกาดหอม (สามารถ
ใจเตี้ย, 2562)

1.2.2 การสร้างเสริมสิ่งใหม่ เป็นรูปแบบของการปลูกพืชเสริมในสวนไม้ผลที่มี
อยู่เดิม โดยมุ่งเน้นปลูกพืชที่ใช้สำหรับทำอาหาร สัมพันธ์กับวาระการประชุมอาหารโลก
กรุงโรม ประเทศอิตาลี (Food and Agriculture Organization of the United Nations
[FAO], 1996) ซึ่งเห็นว่าทุกคนในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับโลกควรเข้าถึงอาหารที่
เพียงพอและปลอดภัย และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีการเลือกปลูกพืชผักพื้นบ้านที่มีความแข็งแรง
(กิ่งแก้ว ทิศตั้ง, 2562) มีความหลากหลายในพันธุ์พืช (Maitra et al., 2021) โดยผลผลิตที่ได้มี
การให้ประโยชน์หมุนเวียนข้ามฤดู (Boyabatli, Nasiry, & Zhou, 2018) ขณะเดียวกันเพื่อให้
การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่รวมถึงช่วยลดการดูแลพืชมีการเลือกปลูกพืชตามความ
เหมาะสมกับสภาพที่ เช่น พื้นที่ลุ่มควรปลูกพืชชนิดใด ที่ดอนปลูกพืชชนิดใด สอดคล้อง
การศึกษาของ Rajovic & Bulatovic (2016) ได้กล่าวถึงการปรับตัวการปลูกพืชของเกษตรกร
ประเทศมอนเตเนโกร โดยใช้รูปแบบการแบ่งเขตพื้นที่ให้มีความเหมาะสมสำหรับการทำเกษตร
พื้นที่ภูมิประเทศต่ำเหมาะสำหรับปลูกผลไม้และผักบางชนิด พื้นที่เป็นเขาระดับกลาง

เหมาะสำหรับใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ป่าสน ข้าว และธัญพืชพวกถั่วต่าง ๆ สำหรับพื้นที่เขาสูงใช้สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

1.3 การพัฒนาแหล่งน้ำเป็นระบบประปาภูเขาเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ และสร้างป่าเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นการจัดการตามลำดับชั้นความสำคัญตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหัวข้อ “ทำงานตามลำดับชั้น” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ [สำนักงาน กปร.], 2563) ทั้งนี้ได้พิจารณาถึงทรัพยากรต้นน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ การมีแหล่งน้ำจำเป็นต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร ในพระราชดำริได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของน้ำเช่นกัน คือ “...ถ้ามีน้ำ คนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...” (ปราโมช ศีตะโกเศศ และ รัตนา โพธิสุรารณ, 2556) เช่น ชุมชนต้นน้ำอำเภอภูเพียง อำเภอท่าวังผา และอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีการสร้างฝายชะลอน้ำ อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก รวมทั้งประปาภูเขา เพื่อใช้ในการบริโภคและการทำเกษตรกรรม (เยาวเรศ เขาวนพูนผล และ ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2562) การมีแหล่งน้ำส่งผลให้ในพื้นที่แห่งนี้สามารถปลูกพืชหมุนเวียนได้ตลอดทั้งปี และได้แบ่งปันน้ำให้กับเกษตรกรที่มีพื้นที่ติดต่อกัน ทำให้เกิดรายได้เสริมจากการปลูกผักสวนครัวจำหน่าย ช่วยลดปัญหาความยากจน สอดคล้องการศึกษาของ เพชร ชัยศรี (2556) พบว่าความยากจนของเกษตรกรในสังคมชนบทภาคเหนือตอนบนรายได้พิเศษหรืออาชีพเสริมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความยากจนของเกษตรกร

นอกจากนี้การได้จัดสรรพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างป่าในรูปแบบของวนเกษตร มีความหลากหลายในพันธุ์พืชส่งผลให้ระบบนิเวศได้รับการฟื้นฟูให้กลับมา มีความสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง เป็นรูปแบบที่มีการดำเนินการในชุมชนตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกรผู้ทำวนเกษตรทั้งสิ้น 59 ครัวเรือน (พงษ์พิชัย กลัดวัง, สุรินทร์ อันพรหม, และ วิพัทธ์ จินตนา, 2561)

2. การขยายผลสู่ชุมชน

2.1 การขยายสู่เกษตรกรโดยรอบพื้นที่ เป็นรูปแบบการแบ่งปันทรัพยากรน้ำที่ได้พัฒนาให้มีขึ้นในพื้นที่แบ่งปันให้กับเกษตรกรที่มีพื้นที่ติดต่อกัน ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการปลูกผักในในช่วงฤดูแล้ง เป็นการให้โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนสอดคล้องหลักการทรงงานด้าน “ขาดทุนคือกำไร” (สำนักงาน กปร., 2563) ต่อมาเกษตรกรกลุ่มย่อยดังกล่าวได้รวมช่วยกันพัฒนาแหล่งน้ำให้มีมากขึ้นกระทั่งมีเพียงพอต่อการใช้สำหรับการเกษตรในพื้นที่ตลอดทั้งปี ส่วนนี้จึงเป็นกำไรที่ทำให้สามารถพลิกฟื้นพื้นที่เสื่อมโทรมกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ สอดคล้อง

กับรามเมศร์ พรหมชาติ (2564) พบว่าชุมชนบ้านกองพระทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกันพัฒนาพื้นที่สาธารณะ 15 ไร่ เป็นทรัพยากรร่วมของหมู่บ้านให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านการจัดการน้ำ การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นการวางแผนร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน หรือกรณีของชุมชนบ้านหนองเต้ จังหวัดสุพรรณ ได้นำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลเป็นทางเลือกสามารถช่วยแก้ปัญหาให้มีน้ำใช้ในพื้นที่ของตนองได้เพียงพอตลอดทั้งปี (จุฑาทิพ ทองสุก และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรบุญโญ, 2566)

2.2 การขยายสู่สังคมทั่วไป ผลการสร้างพื้นที่ให้มีความหลากหลายในพันธุ์พืชและมีความมั่นคงทางอาหารทำให้หลายภาคส่วนให้ความสนใจมาศึกษาดูงาน ดังกรณีตัวอย่างของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน เช่น นายจันทร์ที ประทุมภา นายวิบูลณ์ เข้มเฉลิม หรือนายสมศักดิ์ เครือวัลย์ เป็นต้น (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565) การนำรูปแบบการจัดการทรัพยากรเกษตรส่วนใดส่วนหนึ่งของศูนย์เรียนรู้ไปปรับใช้ทำให้ผู้ผ่านการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติโดยให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงดินก่อนปลูกพืชและได้ตระหนักถึงการสร้างความมั่นคงทางอาหารที่ปลอดภัยให้กับตนเอง (สมนึก ปัญญาสิงห์, เสกสรรค์ ยงวิชัย, และ พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2557) สิ่งเหล่านี้สอดคล้องเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มขึ้นของ “ความมั่นคงทางอาหารทั้งระบบ” (Da Silva, 2014, p.11)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การปรับเปลี่ยนการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้นำจากเดิมมุ่งแสวงหาทรัพยากรให้ได้จำนวนมาก ปรับเปลี่ยนมาใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ใช้ศีลเป็นกรอบสำหรับดำเนินชีวิต และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำเกษตรที่ราบเชิงเขาโดยการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นปลูกพืชแบบผสมผสาน

2. ความร่วมมือของเกษตรกรกลุ่มย่อยในการพัฒนาแหล่งน้ำซับในบริบทของที่ลาดเชิงเขาในรูปแบบของสระพวง และแบ่งปันการใช้น้ำเข้าสู่แปลงเกษตรของสมาชิกด้วยระบบประปาภูเขา ส่งผลให้สามารถพลิกฟื้นจากพื้นที่แห้งแล้งเป็นพื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เป็นการช่วยเหลือตนเองโดยไม่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีบริบทของตลาดเชิงเขาที่มีจุดเกิดน้ำซับจำนวนมาก การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีพื้นที่ใกล้จุดเกิดน้ำซับและร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำจะมีพลังในการพัฒนามากกว่าการแยกกันทำ
2. ผู้นำกลุ่มควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิต โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน. (2565). *ปรัชญาเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นจาก <https://www.moac.go.th/philosopher-philosopher-suffice>
- กิ่งแก้ว ทิศติง. (2562). ชุมชนบ้านปางกับการจัดการความมั่นคงด้านอาหาร. *วารสารสหวิทยาการ*, 16(1), 62-89.
- จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร, และ มนัส โกมลธา. (2552). *วิเคราะห์นโยบายรัฐระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2540 - 2549) เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จุฑาทิพ ทองสุก, และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 1109-1125.
- ชญานนท์ มิ่งสมร. (2566). *การปฏิบัติตามรูปแบบเกษตรผสมผสานของเกษตรกร ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ชนินันท์ พงษ์ประมุข, และ สุชาดา บวรกิตติวงศ์. (2562). รวมบทประยุกต์การใช้สถิติทดสอบไคสแควร์กับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 14(2), 1-16.
- ชยุต อินทร์พรหม. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ ทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 20(2), 1-15.

- ณัชชภัทร พาณิข, ทิพธิญา ภาวะพรหม, และ สวรรส พิษหอม. (2560). การพัฒนารูปแบบการทำเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ต้นน้ำโครงการสวมหมวกใส่รองเท้าให้ภูเขาหัวโล้นจังหวัดน่าน. น่าน: วิทยาลัยชุมชนน่าน.
- นพดล หงส์สุวรรณ, รัตนา อินทาเกท, ไกรศรี ศรีทรัพย์ไทย, กนิษฐา ธรรม, สุทธิตรา พรรักษา, และ ภคมาศ ตั้งสุวรรณกุล. (2563). การสำรวจการใช้สมุนไพรในป่าครอบครัว: กรณีศึกษาป่าครอบครัวนายช่วงจันทร์ อูษาพรหม. วารสารแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 18(3), 9-14.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- ประเวศ วะสี. (2550). วิถีมุขยในศตวรรษที่ 21: ศูนย์ หนึ่ง เก้า (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงิน มีมา.
- ประเสริฐศักดิ์ กุมภีพงษ์. (2564). ผลกระทบของการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน: กรณีศึกษาสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปราโมช ศีตะโกเศศ, และ รัตนา โพธิ์สุวรรณ. (2556). พระราชปรัชญา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พงษ์พิชัย กลัดวัง, สุรินทร์ อ้นพรหม, และวิพัทธ์ร์ จินตนา. (2561). ความหลากหลายของพืชในระบบวนเกษตรและความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวนศาสตร์, 38(1), 145-155.
- เพชร ชัยศรี. (2556). ศึกษาารูปแบบและกระบวนการลดภาวะความยากจนของผู้เข้าไม่ถึงโอกาสในสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(2), 121-141.
- เยาวเรศ เขาวนพูนผล, และ ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2562). พลวัตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในจังหวัดน่าน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 7(1), 24-34.

- ราเมศร์ พรหมชาติ. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรร่วม เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านกองพระทราย ตำบลปะคำ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 16(2), 35-54.
- วีระ นิจไตรรัตน์. (2553). คู่มือการถอดองค์ความรู้ชุมชน. สืบค้นจาก <https://roypalang.org/sites/default/files/attach-files/khuumuuekaarthdngkhkhwaamruuchumchn.pdf>
- สมนึก ปัญญาสิงห์, เสกสรรค์ ยงวิชัย, และ พุทธิรักษ์ ปราบนอก. (2557). ตัวแบบการจัดการการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 2(1), 11-22.
- สามารถ ใจเตี้ย. (2562). *การพัฒนาวัสดุปลูกพืชจากวัสดุเหลือใช้ในชุมชนที่เหมาะสมสำหรับระบบเกษตรปลอดภัย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ [สำนักงานกปร.]. (2562). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- อานนท์ ยอดญาติไทย, และ อาทิตยา สุตา. (2563). แก้ววิฤตติภัยแล้งบนดอยสูง...ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน. สืบค้นจาก <https://www.hrди.or.th/Articles/Detail/66>
- Agroecology for Food Security and Nutrition Proceedings of the FAO International Symposium. 18-19 September 2014, Rome, Italy
- Best, J, w., & Kahn, J, V. (1988). *Research in Education* (7th ed.) (pp.246-247). New Delhi: Prentice-Hall of India.
- Boyabatli, O., Nasiry, J., & Zhou, Y. (2019). Crop Planning in Sustainable Agriculture: Dynamic Farmland Allocation in the Presence of Crop Rotation Benefits. *Management Science*, 65(5), 2060-2076.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (1996). Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action Retrieved from <https://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm>
- Da Silva, J, G. (2014). Agroecology for Food Security and Nutrition. In *Proceedings of the FAO International Symposium* (p. 11). Rome: FAO.

Maitra, S., Hossain, A., Brestic, M., Skalicky, M., Ondrisik, P., Gitari, H., ... Jena, J. (2021). Intercropping - A Low Input Agricultural Strategy for Food and Environmental Security. *Agronomy*, 1(2), 343.

<https://doi.org/10.3390/agronomy11020343>

Rajović, G., & Bulatović, J. (2016). Zoning as a Condition of Sustainable Agriculture Northeastern Montenegro: A Case Study. *Rocznik Ochrona Środowiska*, 18, 65-88.